

خدایا شرح صدر پرهیزکاران را نصیب بفرما/ هشدار نسبت به هبط اعمال انسان

خدایا روزی کن مرا در آن فرمان برداری فروتنان و بگشا سینه‌ام در آن به بازگشت دلدادگان به امان دادنت ای امان ترسانگان.

خبرگزاری مهر- گروه دین و اندیشه: در دعای روز پانزدهم ماه مبارک رمضان می‌خوانیم: اللهم ارزقنی فیہ طاعة الخاشعین و اشتر فیہ صدقاً یانابہ المُحبتین بأمانک یا أمان الخائفین. خدایا روزی کن مرا در آن فرمان برداری فروتنان و بگشا سینه‌ام در آن به بازگشت دلدادگان به امان دادنت ای امان ترسانگان.

شرح دعای روز پانزدهم ماه رمضان

مرحوم آیت الله مجتهدی به شرح دعای روز پانزدهم پرداخته است که در پی می‌آید:

در فراز ابتدایی این دعا «اللهم ارزقنی فیہ طاعة الخاشعین» یعنی: «خدایا در این روز اطاعت بندگان خاشع و خاضع خود را نصیب من گردان» آمده است. برای آنکه بدانیم «خاشعین» چه کسانی هستند، بهتر است اول در مورد «متکبرین» صحبت به میان آوریم؛ چرا که خضوع و خشوع به طور کامل با تکبر و غرور تضاد دارد، به طوری که هر آنچه که در صفات متکبرین وجود دارد، ضد آن در خاشعین موجود است.

برای روشن شدن این موضوع اشاره می‌کنیم به قسمتی از سخنان گهربار حضرت علی (ع) که در مورد متکبران این‌گونه فرمودند: «آگاه باشید! زنها را زنها را از پیروی و فرمانبری سران و بزرگان، آنان که به اصل و حسب خود می‌نازند و خود را بالاتر از آنچه هستند می‌پندارند و کارهای نادرست را به خدا نسبت می‌دهند و نعمت‌های گسترده خدا را انکار می‌کنند، تا با خواسته‌های پروردگار مبارزه کنند و نعمت‌های او را نادیده انگارند، آنان شالوده تعصب جاهلی و ستون‌های فتنه و شمشیرهای تفاخر جاهلیت هستند.»

امام علی (ع) همچنین در قسمتی دیگر نیز فرمودند: «تکبر و خودپسندی چیزی است که قلبهای متکبران را همانند کرده، تا قرن‌ها به تضاد و خون‌ریزی گذراندند و سینه‌ها از کینه‌ها تنگی گرفت.» در جای دیگری می‌فرماید: <قَالَ اللهُ فِي كِبَرِ الْحَمِيَةِ وَ فَخْرِ الْجَاهِلِيَةِ ...> خدا را خدا را! از تکبر و خودپسندی و از تفاخر جاهلی بر حذر باشید. (نهج البلاغه فیض الاسلام خطبه 234 معروف به خطبه قاصعه ص 785).

انسانی که صفت تکبر را در میان صفات خویش جای داده، معمولاً بر روی مسائلی که خود طرح می‌کند و یا چیزهایی که نقص او خواهان آن است تعصب دارد و بدون هیچ دلیل منطقی بر روی خواسته خویش اصرار می‌ورزد. چنین کسی در مواردی که با او مخالفت می‌شود به زور توسل می‌شود و سعی دارد با مشاجره زبانی حرف خود را به کرسی بنشاند، و در نتیجه به بداخلاقی با دیگران پرداخته تا او را رعایت کنند و به خاطر این تند اخلاق و زشتی درون از پند و اندرز دیگران هیچ بهره‌ای نمی‌برد چرا که به حرف حق گوش نداده و نصیحت دیگران را نمی‌پذیرد. از انتقاد روی گردان است و به محض شنیدن انتقاد، ناراحت شده آن را نمی‌پذیرد و همین امر او منشأ کینه‌های فراوان خواهد شد.

با توجه به این تذکرات، در می‌یابیم که خضوع و خشوع همانند ظرفی است که انسان به وسیله آن به جمع‌آوری رضا و خشنودی خداوند می‌پردازد و تکبر چون ظرفی است تو خالی، که هیچ چیزی در آن جز غرور و تکبر جای نمی‌گیرد و این خضوع و خشوع است که انسان را به خدای خویش نزدیک می‌سازد؛ زیرا که هرچه انسان نزد پروردگار عالمیان، خود را ذلیل و خوار نشان دهد، ارزشش در پیشگاه او بیشتر می‌شود. چنانچه حضرت علی (ع) فرمودند: «تاج تواضع و فروتنی را بر سر نهید و تکبر و خودپسندی را زیر پا بگذارید ... و تواضع و فروتنی را سنگر میان خود و شیطان و لشکریانش قرار دهید، زیرا شیطان از هر گروهی لشکریان و یارانی سواره و پیاده دارد.» پس خضوع و خشوع در مقابل پروردگار عالمیان همان طاعت و بندگی خالصانه در مقابل ذات اقدس اوست که ما نیز در این روز از خداوند می‌خواهیم به ما عبادت و اطاعتش را همراه با خضوع و خشوع نصیب کند.

آینده متکبر/ عبرت از ابلیس؛ «هبط اعمال»

باب شهر علم پیامبر(ص) آینده شخص متکبر را در لسان مبارک خود این گونه بیان می‌دارد: «پس شیطان دشمن خدا و پیشوای متعصب‌ها و سرسلسله تکبران است که اساس عصبیت را بنا نهاد. و بر لباس کبرپایی و عظمت، با خدا درافتاد، لباس بزرگی را بر تن پوشید و پوشش تواضع و فروتنی را از تن درآورد. آیا نمی‌نگرید که خدا به خاطر خود بزرگ بینی، او را کوچک ساخت، و به

جهت بلندپروازی او را پست و خوار گردانید؟! پس او را در دنیا طرد شده و آتش جهنم را در قیامت برای او مهیا فرمود». پس کوچک شدن، خوار شدن، طرد شدن و سرانجام آتش جهنم مقصدهایی هستند که مسیر تکبر به آنها منتهی می‌شود، و امیرالمؤمنین(ع) در این مورد ابلیس را مثال می‌زند تا به عنوان الگوی یک متکبر در اذهان مردم باشد و از عاقبت امر او عبرت بگیرند.

امیرالمؤمنین(ع) در دنباله همین خطبه می‌فرماید: اگر خداوند می‌خواست حضرت آدم(ع) را از نوری که چشم‌ها را خیره کند و زیبایی‌اش عقل‌ها را مبهوت سازد و . . . می‌آفرید تا آزمایش ملائکه و ابلیس در سجده بر او آسان شود ولی او را از گِل آفرید و این را امتحان و آزمایش خود قرار داد. «بهرتر است پایان این بحث را با جملات زیبایی اسوه اخلاق و ایمان، امیرمؤمنان حضرت علی(ع) به پایان بریم. امیرالمؤمنین(ع) پس از بیان امتحان الهی می‌فرماید: «خداوند مخلوقات خود را با اموری که آگاهی ندارند آزمایش می‌کند (شرط ایمان)، تا بد و خوب تمیز داده شود و تکبر و خودپسندی را از آنها بزدايد و خود بزرگ بینی را از آنان دور کند، پس، از آنچه خداوند نسبت به ابلیس انجام داد عبرت گیرید، زیرا اعمال فراوان و کوشش‌های مداوم او را با تکبر از بین برد. او شش هزار سال عبادت کرد که مشخص نیست (شما نمی‌فهمید) از سال‌های دنیا یا آخرت است. اما با ساعتی تکبر همه را نابود کرد. چگونه ممکن است پس از ابلیس، فرد دیگری همان اشتباه را تکرار کند و سالم بماند؟! نه، هرگز! . . . بین خدا و خلق، دوستی خاصی وجود ندارد که به خاطر آن، حرامی را که بر جهانیان ابلاغ فرموده حلال بدارد!»

مخبتین چه کسانی هستند؟

در بخش دیگر این دعا می‌خوانیم: «و اشرح فیه صدی بانابه المخبتین بامانک یا امان الخائفین» یعنی «و شرح صدر مردان فروتن و خداترس را به من عطا فرما به حق امان بخشی خود ای ایمنی دل‌های ترسان». حال مخبتین چه کسانی هستند؟ در دعای این روز نکته اساسی که به آن تأکید شده است، خضوع و خشوع و فروتنی در مقابل ذات اقدس پروردگار است به طوری که در این روز از خداوند درخواست می‌کنیم آنچه را که در صفات و اعمال خالصان و خاشعان و فروتنان وجود دارد، نصیب ما کند، اما در اینجا می‌خواهیم بدانیم مخبتین به چه معناست؟

«مخبتین» به معنای فروتنان است، آن هم فروتنانی که فروتنی آنان فقط در مقابل پروردگار جهان و جهانیان است، حال شاید سوال کرد که فروتنان چه کسانی هستند؟ که در جواب باید بگوییم فروتنی یکی از صفات بارز مؤمنان تقواییست که شب و روز خود را به تقوا و پرهیزکاری می‌گذرانند. چنانچه حضرت علی(ع) در مورد صفت و نشانه یک پرهیزکار فرمودند: «در دینداری نیرومند، نرم‌خو و دوراندیش است، دارای ایمانی پر از یقین، حریص در کسب و دانش، با داشتن علم بردبار، در توانگری میانه رو، در عبادت فروتن، در تهی دستی آراسته، در سختی‌ها بردبار، در جستجوی کسب حلال، در راه هدایت شادمان و پرهیزکننده از طمع ورزی، است». با توجه به فرموده آن بزرگوار در می‌یابیم که مخبتین همان پرهیزکاران هستند که شب و روز خود را به ذکر و یاد خداوند به پایان می‌برند که ما نیز در این روز از خداوند می‌خواهیم شرح صدی را که مردان پرهیزکار و فروتن دارند، به ما نیز عطا کند.

نماز شب شانزدهم ماه رمضان

نمازهای مخصوصی برای هر شب ماه مبارک رمضان از حضرت علی(ع) روایت شده و ثوابهای زیادی برای هر شبی ذکر فرموده اند. این نمازهای مستحبی تماماً دو رکعت دو رکعت خوانده می‌شود و خواندن آن در حالت نشسته هم جایز است، لکن ایستاده افضل است.

نماز شب شانزدهم ماه مبارک رمضان، دوازده رکعت (شش تا دو رکعتی)، در هر رکعت بعد از حمد 12 مرتبه سوره تکاثر است و حضرت علی(ع) در ثواب این نماز فرمودند: هرکس بخواند، از قبر خارج می‌شود در حالی که خوشحال است ندا می‌کند به شهادت " لا إله إلا الله " تا این که وارد قیامت شود پس امر می‌شود او را به بهشت برند.